

L'estratègia matrimonial de dos masos odenencs veïns (segles XVI-XVII)¹

Xavier Jorba i Serra

INTRODUCCIÓ

El paper de la família ha estat fonamental a Catalunya per entendre la trajectòria del món rural. La família és la unitat de producció i de consum; és la cèl·lula bàsica de la societat al voltant de la qual es generen nexes d'unió, tensions i, fins i tot, mecanismes d'autoregulació. S'hi inscriuen xarxes de relacions com són els parentius i les solidaritats locals, a més de dependències senyoriales. També és el mitjà a través del qual es transmeten valors i cohesions socials, que s'han d'anar mantenint de generació en generació. Però, ara bé, la família també es converteix en el desencadenant de forts conflictes interns. Els interessos d'una família, si pressionen en excés, poden entrar en contradicció amb els de qualsevol altra família de l'entorn i poden originar les bandositats. L'harmonia de la societat depèn, doncs, de l'equilibri entre les diferents famílies.

Si la família constituïa el model social acceptat, el matrimoni va esdevenir l'opció privilegiada per a homes i dones. La constitució d'una nova unitat familiar, on l'hereu i la pubilla o els cabalers i les cabaleres eren els protagonistes, no és una qüestió que es pugui deixar de banda, ans al contrari. En depèn tota la xarxa d'unió vertical i de solidaritats creada al llarg dels anys pels diferents avantpassats. La nova parella ha de

1. Són el mas Rossinyol de Moragues —actualment can Macià— i el mas Aguilera de la Costa.

decidir el camí que ha de prendre el patrimoni familiar acumulat en el transcurs dels temps, el qual s'ha de preservar, transmetre i, fins i tot, si és possible, ampliar i millorar. La persona es posa al servei dels interessos familiars. Així, doncs, les estratègies matrimonials que determina cada família condicionen el bon funcionament del mas.

El matrimoni es pot entendre a partir de dos enfocaments. Des del punt de vista religiós, com un sacrament que requereix benedicció sacerdotal, perquè «lo matrimoni és un ajustament y companyhia de un home y de una dona segons la ley de déu y de la sglésia. Però veyam perquè és anomenat lo matrimoni sacrament, perquè té sa pròpia forma y senyal visible. La forma són les paraules ab los quals lo home y la dona declaran juntament son consentiment en què pren lo un al altre y les que diu lo sacerdot quant los ajunta en nom de déu, les quals paraules tenen vigor de les que digué [...] dexarà lo home al pare y a la mare y anirà a sa muller y seran dos en una carn [...]».² I, des del punt de vista social, el matrimoni és el pas fonamental per garantir la continuïtat del mas amb la reproducció i la renovació de la força de treball de la família, desgastada per l'esforç i l'edat. La parella s'ha de cercar entre les famílies del terme, però les més ben posicionades econòmicament les van buscar, a partir del segle XVI, en les comunitats rurals dels voltants, a la recerca d'una mateixa categoria socioeconòmica i per tal d'evitar l'«angústia»,³ és a dir, el problema de la consanguinitat. En aquesta actitud, van tenir un pes important el consell familiar i la figura de l'eclesiàstic —germà, oncle, cosí germà—.

La regulació d'una transacció tan important que unia famílies i propietats era formalitzada per mitjà d'uns capítols matrimonials acordats

2. Arxiu privat del mas Aguilera de la Costa (APAC), document de final del segle XVI o principi del XVII, que probablement pertanyia a Miquel Riba, prevere, germanastre de Pere Aguilera de la Costa.
3. L'alt nivell d'endogàmia i la falta de sang nova va ser un problema general a tot Catalunya. Els matrimonis entre familiars propers obligaven a demanar dispenses a Roma, que prohibia el matrimoni de quart grau. Les sol·licituds, les redactava en nom del Papa el bisbe de Vic: «Matrimoni se tracte obtinguda dispensació apostòlica per ésser los devall scrts en quart grau de consanguinitat y volent lo nre. senyor Déu vindrà a bona perfectió entre en Pere Aguilera, pagès fill legítim y natural dels honors en Pere Aguilera, també pagès del mas de la Costa del terme del castell de Òdena, y de Catharina muller sua de una part, e na Esperança donzella, filla legítima y natural dels honors en Simon Canyelles, pagès del mas de Coma sua, del terme del castell de Guardiola, y de Catherina muller sua tots vivents, bisbat de Vich [...]» (APAC). Al mas Rossinyol de Moragues es produí un matrimoni de tercer grau entre Miquel Gibert i Josefina Aguilera i un matrimoni de segon grau entre Josefina Gibert i Fermí Vives.

per ambdues parts davant un notari, sia abans del matrimoni, majoritàriament, sia després. Eren actes prou significatius que implicaven de ple tota la comunitat rural arran de l'establiment de noves relacions socials i del repartiment de béns mobles i immobles. Hem de tenir en compte que els capítols matrimonials responien a una molt ben calculada política matrimonial. S'hi instituïa el futur hereu, hi figurava el manteniment de l'usdefruit per part dels pares i, sovint també, el testament preventiu, que nomenava una futura línia hereditària masculina per tal d'evitar la mort abintestada dels contraents.⁴ S'hi feia la donació pura i irrevocable del dot i les avaries de la jove. La donació es portava a terme amb la condició que si la jove moria sense fills o sense fills que la sobrevisquessin, havia de retornar el dot als pares o als seus hereus. Una vegada acceptat el dot, l'hereu feia un escreix o augment del dot per la virginitat, que assegurava o garantia amb la hipoteca dels béns maritals. Un apartat important del document era el referent a les normes de successió sobre l'escreix: en cas de morir sense fills, recuperació de l'escreix; en cas de viure els fills, repartició a parts iguals. Finalment, es prenen precaucions per al cas que alguna part volgués rompre el compromís: imposició de multes.

El dot que podien aportar les nouvingudes al mas ens recorda que el contracte matrimonial no era res més que un reflex d'un mercat local i comarcal on cada família intercanviava les noies. La important suma del dot de la jove compensava la sagnia que exigia la col·locació dels fadrísters —dots i llegítimes—, així com el fet de poder mantenir intangible la unitat territorial de l'explotació en cas de penúria econòmica del mas. Els diners, els béns i les rendes del dot reforçaven l'economia o el patrimoni de la família en la qual la noia s'integrava. En definitiva, s'establia una unitat de producció jerarquitzada, en la qual el marit hereu esdevenia el rector del nou patrimoni.⁵

4. La mort abintestada obligava a repartir el patrimoni a parts iguals entre tots els fills del difunt.

5. El volum del dot també depenia de la bona marxa econòmica del país. A principi del segle XIX, la depressió econòmica que s'inicià després de la Guerra del Francès, amb un intens procés deflacionista, determinà l'ensorrament dels preus agrícoles, que afectà amos de masies, parcers i rabassaires. Tots ells es van veure abocats a un penós ajustament entre uns ingressos monetaris decreixents i unes despeses impossibles de disminuir. Vegeu PASCUAL, Pere: *Agricultura i industrialització a la Catalunya del segle XIX*. Barcelona, Crítica, 1990, p. 80.

L'HEREU I LES JOVES

El matrimoni de l'hereu era clau per al futur del mas. Era una qüestió de família, en la qual tots els involucrats decidien quin era el millor partit per al futur dirigent del mas. Per ajudar a cercar aquesta peça clau, s'havia de tenir en compte la inestimable aportació de l'eclesiàstic de la família, el qual, després d'haver voltat per diverses parròquies, tenia un coneixement i un control força qualitatiu i profund d'aquells territoris parroquials i dels seus habitants i, per tant, coneixia la seva realitat socioeconòmica, amb informes de primera mà sobre les famílies consolidades que tenien noies en edat de casament i que podien ser futuribles esposes de l'hereu.

A continuació, presentem un quadre on consten els noms dels hereus i de les joves del mas Rossinyol de Moragues, i la seva aportació dotal.

Quadre 1. Aportació de les joves del mas Rossinyol de Moragues³

Any del capítol matrimonial	Hereu/Pubilla	Jove/Gendre	Dot
1532	Jaume Aguilera i Marquès	Esperança Lobató	35 lliures
1562	Miquel Aguilera i Lobató	Joana Ros	120 lliures
1585	Valentí Aguilera i Ros	Eulàlia Solé	285 lliures
1612	Magí Aguilera i Valldeperes	Anna Ribes	300 lliures
1619	Macià Aguilera i Montaner	Agnès Puigpelat	240 lliures
1692	Josep Aguilera i Comas	Maria Roig i Ros	550 lliures
1707	Josep Aguilera i Comas	Mariàngela Romagosa	400 lliures
1762	Josep Aguilera i Riera	Maria Colomer i Sadorní	500 lliures
1784	Josep Aguilera i Riera	Maria Rovira i Valls	250 lliures
1791	Felip Aguilera i Colomer	Rosa Solà i Codina	1.100 lliures
1822	Macià Aguilera i Solà	Raimunda Segalà i Soler	1.500 lliures
1827	Josep Aguilera i Solà	Josefa Francolí i Marcet	700 lliures
1844	Josefa Aguilera i Francolí	Miquel Gibert i Alsina	1.600 lliures

Hem de tenir en compte dos fets: primer, que no disposem de tots els capítols matrimonials dels hereus, i segon i més rellevant, que la

6. Seguim en els quadres següents les pautes de SANMARTÍ I ROSET, Carme: *La pagesia benestant al Bages: El mas Sanmartí*. Fundació Caixa de Manresa, 1991.

propietat de l'heretat canvià de mans l'any 1638, quan l'hereu Josep es desentengué definitivament del mas i es dedicà plenament al món religiós.

Podem destacar tres etapes ben diferenciades. La primera etapa va des del segle XVI fins a l'any 1612, i la identifiquem amb la branca fadristerna que sorgí del mas Aguilera de la Costa a final del segle XV. Són anys en què els responsables i familiars del mas van saber buscar la cabalera indicada per al manteniment de la casa i per evitar, així, tant com es pogués, la degradació per mitjà de sortides de diners en forma de pagament de dots i legítimes. El segle XVI coincidí amb una època en què els hereus gaudien d'un poder local i d'una forta influència dins del seu àmbit territorial. És l'etapa en què el mas destinà diners a la formació de preveres dels fills segons: Francesc i Jaume. L'últim terç del segle XVI i la primera meitat del segle XVII van ser, però, ben bé el contrari: una etapa de minories d'edat acompanyades del declivi econòmic i social del mas, motivat per l'abandonament de la residència i de l'explotació directa de les terres, que es deixaren a arrendataris que anaren degradant l'estat de les instal·lacions fins a la seva venda definitiva.

La segona etapa va des del 1619, amb la figura de Macià, fins a la mort d'un altre Macià l'any 1837, espai cronològic que destacà per l'entrada, l'any 1638, d'un nou propietari, Macià Aguilera, fadrí procedent del mas Aguilera de les Rovires. A partir del 1638, els hereus tornaren a portar els comptes de la casa i es presentaren en els documents com a persones que havien rebut una formació cultural. Van viure una ampliació constant de la propietat i la diversificació dels negocis. Crida l'atenció, en aquest període, l'augment gradual dels dots de les joves. Maria Roig va tenir, el dia de les seves esposalles (1692), una deixa de 50 lliures del seu oncle Emmanuel Roig, prevere i beneficiat de Santa Maria de Vilafranca. L'única que rebé ajuda d'una causa pia fou Rosa Solà i Codina, muller de Felip Aguilera (1791), concretament de la causa pia del seu oncle, el prevere Gabriel Torraguitart. Durant el primer terç del segle XIX, els propietaris van viure a Igualada a causa de la primera guerra carlina.

La tercera i última etapa va des de l'heretament del mas l'any 1837 per part de Josep⁷ (passant per l'entrada de cabalers forans —Miquel, Fermí, Josep M.— en la direcció del mas a causa de l'existència de pubilles, els quals van aportar noves estratègies econòmiques per millorar

7. Josep també era un cabaler. El seu germà Macià traspassà sense descendència.

l'explotació de l'heretat),⁸ fins a la tràgica mort, l'any 1936, de l'hereu, Joan Vives, i de la seva muller, Mercè Ciervo.

Observem que alguns hereus es van casar diverses vegades —Josep (1707), Josep (1784) i Felip (1822)—. Els segons matrimonis eren una necessitat per a la casa, per motius diversos. Com a més importants, podem assenyalar: la manca d'una dona que organitzés el govern intern de la casa; l'entrada d'un nou dot, sempre inferior al dot de la primera esposa, però amb l'avantatge que no havia de donar escreix; la necessitat de tenir més fills mascles per poder assegurar la línia de successió i poder disposar de mà d'obra; i l'obligació, sempre present, d'ampliar la xarxa de solidaritats dins de la parròquia o en l'àmbit comarcal.

Cal dir que les vídues dels hereus Miquel (Joana Ros), Valentí (Eulàlia Solà), Jaume (Margarida Valldeperes) i Magí (Anna Ribes) també van tenir segons matrimonis, i Margarida, fins i tot un tercer. La mort era tan freqüent que els joves s'havien de casar d'hora, però també morien joves.⁹ No era habitual a l'època que les joves vídues no es tornessin a maridar. Després d'esperar l'any de plor, es tornaven a casar novament o les feien casar. Recordem que la vida de la dona es desenvolupava en el si de la família. En alguns casos, era el marit qui quedava vidu. La vídua aportava al nou matrimoni el dot i el llegat testamentari del difunt marit, a més a més de l'aixovar. Així, Joana Ros, aconsellada pels seus germans Antoni, pagès, i Baptista, prevere, es casà amb el vidu Pere Bernadí Pons Garau, pagès d'Esparreguera. Eulàlia Solé es casà l'any 1595 amb Joan Atzet, propietari de Maians. Margarida Valldeperes es casà dues vegades: amb Pere Joan Bernadí Pons Garau l'any 1603 i amb Jaume Simó, vidu, l'any 1610. El segon matrimoni devia ésser resultat d'un acord familiar. Pere Joan Bernadí era fill de Pere Bernadí, casat amb Joana Ros, mare del difunt Jaume Aguilera, primer marit de Margarida. Per acabar, Anna Ribes s'esposà amb Salvador Boxadell, vidu d'Olesa de Montserrat, l'any 1620.

Les nouvingudes eren majoritàriament cabaleres procedents de cases més benestants que el mas Rossinyol de Moragues. Només en els

8. Participaren en negocis d'elaboració d'aiguardent, de vi i de cava, s'introduïren en el món de les adoberies a Igualada i invertiren en la compra d'accions de diferents empreses, tant industrials com financeres. Destaquem també l'acusació, al final del segle XIX, de posseir al mas maquinària per falsificar monedes.

9. GUAL VILÀ, Valentí: *La família moderna a la Conca de Barberà*. Tarragona, Institut d'Estudis Tarraconenses Ramon Berenguer IV, Diputació de Tarragona, 1993.

casos de segones núpcies, les noves mestresses procedien de masos de categoria inferior. A més de les vídues que s'incorporaren al mas, destaquem, com a cabaleres de masos de categoria inferior, els casos d'Esperança Lobató, casada amb Jaume, i Josefa Francolí, casada amb Josep. Totes dues es van casar quan els seus respectius marits eren fadrísterns de la casa. La mort sense descendència del nebot i del germà, respectivament, els convertiren en nous propietaris del mas.

A continuació detallarem el lloc de procedència de les joves del mas.

Quadre 2. Lloc de procedència de les joves del mas Rossinyol de Moragues

Any capítols	Hereu/Pubilla	Muller/Marít	Lloc de procedència
aprox. 1470	Jaume Aguilera	Margarida	Òdena
aprox. 1504	Francesc Aguilera	Francina Marquès	Pierola
aprox. 1522	Pere Aguilera	Eulàlia Busquer	Òdena
1532	Jaume Aguilera	Esperança Lobató	Miralles
1562	Miquel Aguilera	Joana Ros	Subirats
1585	Valentí Aguilera	Eulàlia Solé	Sant Pau de la Guàrdia
aprox. 1594	Jaume Aguilera	Margarida Valldeperes	Olesa de Montserrat
1612	Magí Aguilera	Anna Ribes	Olesa de Montserrat
1619	Macià Aguilera	Agnès Puigpelat	la Molsosa
1661	Macià Aguilera	Madrona Comas	Cererols
1692	Josep Aguilera	Maria Roig (1a muller)	la Llacuna
1707	Josep Aguilera	Mariàngela Romagosa (2a muller)	Sant Esteve de Cervelló
1727	Joan Aguilera	Mariàngela Riera	Sant Pere de Montfalcó lo Gros (Veciana)
1762	Josep Aguilera	Maria Colomer (1a muller)	Santa Maria de Bellver
1784	Josep Aguilera	Maria Rovira (2a muller)	Piera
1791	Felip Aguilera	Rosa Solà (1a muller)	Rubió
aprox. 1822	Felip Aguilera	Rosa Albareda (2a muller)	Argençola
1822	Macià Aguilera	Raimunda Segalà	Sandomí
1827	Josep Aguilera	Josefa Francolí	Castellolí
1844	Josefa Aguilera	Miquel Gibert	Rellinars
1863	Josefa Gibert	Fermí Vives	Sant Vicenç de Castellet
1918	Joan Vives	Mercè Ciervo	Barcelona
1889	Maria Vives	Josep M. Bohigas	Artés
1920	Josep M. Bohigas	Caterina Ciervo	Barcelona

aprox.= aproximadament

Casar un hereu era fàcil perquè hi havia moltes cabaleres disposades a entrar en una casa solvent. Ara bé, dins de la parròquia de Sant Pere d'Òdena no hi havia prou masos acomodats o benestants, per això només en un 8 % dels casos els hereus s'abastiren de joves de la mateixa parròquia. La resta de parelles, un 92 %, es formaren fora del terme. D'aquest percentatge, cal tenir en compte que en una ocasió els contraents eren parents (Josefa Gibert i Fermí Vives). Destaquem que cap hereu es casà amb una pubilla; per tant, no hi hagué cap entrada de béns immobles per raó de matrimoni.

Per a la nouvinguda, entrar al mas del seu futur marit representava una caiguda dins de l'escala social. L'abandonament del mas d'origen i l'entrada en un mas de menys importància, juntament amb el fet d'haver de superar els frecs inevitables de la convivència intergeneracional, és a dir, de trobar-se amb una nova família extensa formada pel mateix hereu, els progenitors de l'hereu, els avis de l'hereu, els cabalers i els futurs fills de la mateixa parella, eren qüestions difícils de portar durant els primers moments.

La procedència geogràfica d'aquestes joves era força diversa. Per una banda, un 46 % eren de l'actual comarca de l'Anoia, mentre que la resta (54 %) eren de les comarques veïnes —Bages, Alt Penedès, Baix Llobregat i Segarra. A partir de mitjan segle XIX les parelles es van buscar a les comarques més allunyades i a la mateixa capital, Barcelona.

Presentem a continuació el nom, el lloc de procedència i el dot de les joves del mas Aguilera de la Costa.

Quadre 3. Nom, lloc de procedència i dot de les joves del mas Aguilera de la Costa

Any capitols	Hereu/Pubilla	Muller/marít	Dot	Lloc de procedència
1511	Bartomeu Aguilera	Joana Martí	30 lliures	Òdena (Oranies)
1525	Bartomeu Aguilera	Joana Orpinell	30 lliures	Vilademager (Berengueres)
1542	Pere Aguilera i Martí	Francina Santomàs	36 lliures	Òdena (castell)
1564	Pere Aguilera i Santomàs	Caterina Servinyà	80 lliures	Castellfollit del Boix (mas Soler)
1591	Pere Aguilera i Servinyà	Caterina Mallafré	200 lliures	Mediona (Orpinell)
1613	Pere Aguilera i Mallafré	Esperança Canyelles	240 lliures	Guardiola (mas Coma Sua)

Quadre 3 (cont.). Nom, lloc de procedència i dot de les joves del mas Aguilera de la Costa

Any capitols	Hereu/Pubilla	Muller/Marít	Dot	Lloc de procedència
1623	Pere Aguilera i Servinyà	Magdalena Ventallols	135 lliures	Òdena (Ventallols de la Costa)
1629	Pere Aguilera i Mallafre	Eulàlia Bonastra	200 lliures	Piera (mas Pujó)
1639	Pere Aguilera i Mallafre	Jerònima Atzet	200 lliures	Maians (Atzet)
1640	Pere Aguilera i Mallafre	Eulàlia Ginesta	100 lliures	Coll del Guix (Montbui)
1669	Francesc Aguilera i Bonastra	Maria Ventallols	150 lliures	Òdena (Ventallols de la Costa)
1702	Josep Aguilera i Ventallols	Maria Cadavall	212 lliures	Sant Miquel de Castellgalí (mas Buades)
1738	Josep Aguilera i Cadavall	Narcisa Garrich	?	Vallbona
1773	Jaume Aguilera i Garrich	Francesc Garrich	?	Òdena
1816	Silvestre Aguilera i Garrich	Josefa Jorba	?	Òdena (Jorba de les Planes)
1832	Silvestre Aguilera i Garrich	Maria Segura ¹⁰	75 lliures	Òdena
1852	Francesc Aguilera i Segura	Antònia Morera	600 lliures	Òdena
1877	Josep Aguilera i Morera	Tecla Martí	700 lliures i 276 ptes.	Òdena (Espelt)
1912	Antònia Aguilera i Martí	Marcel·lí Bisbal	1.000 ptes.	Òdena

Només Bartomeu Aguilera es casà amb una pubilla, Joana Martí. Ara bé, la incorporació del mas Oranies i dels seus masos rònecs no es va dur a terme perquè, en unes capitulacions anteriors a la signatura del matrimoni, l'oncle de Joana Martí i els seus parents més propers la van obligar a signar la cessió de tots els béns mobles i immobles a aquest oncle (Antoni Martí). Per tant, l'hereu no va poder augmentar el patrimoni familiar amb noves terres. En cap moment hi va haver una acceptació definitiva d'aquesta situació. El seu fill, però, Pere Aguilera i Martí, considerarà injusta la resolució i interposà un plet que durà fins al 1550,

10. Vídua originària de Timó, sufragània de Sant Antolí, que vivia al raval d'Aguilera arran del seu primer matrimoni amb Josep Mercader.

any en el qual les dues famílies, els Aguilera i els Martí, arribaren a un acord definitiu.¹¹ Per tant, a part de Bartomeu, la resta d'hereus no es casaren amb cap pubilla.

Observem que alguns hereus també es van casar diverses vegades —Bartomeu (1525), Pere (1623), Pere (1629) i Silvestre (1632)—, i, com en els segons matrimonis, això continuava essent una necessitat per a la casa.¹²

Igual que en el cas del mas Rossinyol de Moragues, les novinguades eren majoritàriament cabaleres procedents de cases més benestants que el mas Aguilera,¹³ i només en els casos de segones, terceres i quartes núpcies, les noves mestresses procedien de masos de categoria inferior. Totes menys una: Jerònima Atzet.¹⁴ Cal comentar la força que va fer la família de la tercera muller de Pere per arribar a un bon acord matrimonial —intenció de substituir l'hereu del mas Aguilera pel primer fill mascle naixedor d'aquest matrimoni—.

Amb referència a la procedència de les cabaleres de masos d'escala social inferior, tenim els exemples de la quarta muller de Pere, Eulàlia

11. ACA, Secció Protocols, sèrie Igualada, núm. 164, p. 106: «Bartomeu Aguilera y Pere Aguilera fill comú a ell y a la dita Joana q^o primera muller sua la qual Joana filla era den Joan Martí del dit mas de Oranies e Margarida muller sua deffunts en los noms en lo dit procés per rahó de dit plet y causa en poder de dit not. fet y activat conten-guts lohant primerament aprovat, ratifficant y confirmat la donació, absolució, diffi-nitió y remissió que la dita Joana filla tenia y hereva que les hores ere del dit Joan Martí q^o pare seu del dit mas de Oranies, e la qual és estada primera muller del dit Barthomeu Aguilera e mare del dit Pere, essent donzella y a consell de sos curadors y algunes altres de sa parentela féu y fermà a Anthoni Martí honche seu paternal y als seus del dit mas de Oranies, terres, honors e possessions de aquell e de tots béns mobles e drets que foren del dit mas ab acte rebut en poder del vener y discret m^o Pere Franquesa per autoritat real not. públic de la vila de Agualada a XXVIII dies del mes de setembre del any MDVIII del qual dits Aguileres pare y fill, així per rahó de dit plet y en lo demás de aquell com altrament són estats y són plenament activats [...]».
12. Un exemple d'aquesta necessitat van ser els quatre matrimonis celebrats per Pere Aguilera i Mallafré.
13. Caldria estudiar a fons els dots que reberen els germans hereus de les dones que contractaren matrimoni amb els hereus del mas Aguilera. Per exemple, en el cas de Francina Santomàs, el seu germà, que va contraure matrimoni l'any 1553, només va rebre com a dot 60 lliures, quantitat habitual durant la dècada dels anys 1550.
14. Per veure aquesta diferència entre masos, només cal dir que el pare de la futura muller de Pere Aguilera i Mallafré va rebre com a dot de la seva esposa la quantitat de 350 lliures, l'any 1601. En canvi, el pare de Pere, Pere Aguilera i Servinyà, només va rebre de la seva esposa 200 lliures.

Ginesta, el cas de la muller de Francesc, Maria Ventallols, i el cas de la segona muller de Silvestre, Maria Segura. La primera, Eulàlia, només aportà un dot de 100 lliures, però només 33 es feren efectives. La segona, Maria Ventallols, aportà un dels dots més baixos del segle XVII. La situació del mas havia d'ésser pèssima, tenint en compte que era la primera i única muller de l'hereu. A més a més, del dot només es féu efectiva la quantitat de 40 lliures. La tercera, Maria Segura, va ser dotada pel mateix Silvestre amb 45 lliures.¹⁵

Les vídues dels hereus, si eren joves, es tornaven a casar, com en els casos de Caterina Servinyà, Magdalena Ventallols i Maria Ventallols. Per a elles, la mort del marit significava el dret a l'any del plor, és a dir, a ser mantingudes i alimentades per l'hereu. Si no marxaven de la casa, les vídues es podien convertir en criades de l'hereu. La primera protagonitzà, juntament amb la seva filla Valentina, un doble matrimoni amb els Riba del mas Cogulló. Per mitjà d'un casament pare vidu amb mare vídua i fill hereu amb filla cabalera es volia enfortir els lligams de les dues famílies i evitar alhora possibles baralles familiars sobre el destí del patrimoni Aguilera, ja que l'hereu morí intestat. En el segon cas, Magdalena Ventallols es tornà a maridar amb Pere Rosell. Les raons eren justificades: la seva joventut, el fet de no tenir cap lligam amb el mas, el fet de no haver tingut descendència i l'objectiu d'evitar possibles enfrontaments i problemes de convivència amb els estadants del mas, tant amb l'hereu com, sobretot, amb la nova mestressa. En el tercer cas, Maria, que només havia fet efectives 45 lliures del migrat dot, buscà un doble matrimoni també de pare vidu amb mare vídua i fill hereu amb filla cabalera, però en una escala social força inferior a la que havia mantingut. El nou matrimoni va ser amb els membres d'una família de masovers i rabassaires que ocuparen les terres del mas Llobetes.

Els hereus s'abastiren en un 53 % dels casos de joves de la mateixa parròquia. Només un 47 % de les parelles es formaren fora del terme; d'aquest percentatge, cal tenir en compte que en dues ocasions els contraents eren parents. La procedència d'aquestes joves d'altres comunitats era d'un radi de quinze quilòmetres —destaquen quatre casos de l'actual comarca del Bages—.

15. APAC: «[...] en la circunstancia y estado actual de hallarse indotada o de no tener dote competente no se le han proporcionado desde su viudez varón de igual condición a la suya con quien casar si solamente el nombrado Silvestre Aguilera [...]».

Podem observar tres etapes ben diferenciades. Una primera etapa que anà des del segle XVI fins a la Guerra dels Segadors, quan els responsables i familiars del mas buscaven la millor cabalera per mantenir la casa i evitar la seva degradació per culpa de les sortides de diners en forma de pagament de dots i lligítimes. Coincidí amb una etapa en què els hereus gaudien també d'un poder local i d'una forta influència dins del seu àmbit territorial. També era el moment en què els hereus van rebre una formació cultural.

La segona etapa anà des de la fi de la Guerra dels Segadors, amb la figura de Francesc, fins al segon matrimoni de Silvestre. Fou una fase de declivi econòmic, social i cultural del mas, que es traduí en una caiguda del volum dels dots de les nouvingudes i que tocà el fons amb el matrimoni entre Silvestre i Maria Segura.¹⁶ A partir d'aleshores, els hereus deixaren de portar els comptes de la casa i es presentaren en els documents com a persones que no sabien llegir ni escriure. Malgrat tot, Jaume, en el moment de concordar el seu matrimoni, vivia a Igualada, on es trobava implicat en negocis que l'havien dut a Itàlia. En aquests temps, alguns fills de masos odenencs també estaven involucrats en negocis que els van portar a Amèrica.¹⁷

La tercera i última etapa va comprendre des del matrimoni de Francesc l'any 1852 fins al casament, per circumstàncies familiars, d'Antònia amb Marcel·lí Bisbal. Aquest últim matrimoni, no desitjat pels pares d'Antònia per la diferència d'estatus social, va haver de ser acceptat a desgrat, a causa de la mort accidental de l'hereu, Eliseu Aguilera.¹⁸ Marcel·lí, que en aquells moments intentava fer fortuna al Brasil, va re-

16. Una mostra de les dificultats del mas durant aquest període és el testimoniatge de Jacint Serra, contemporani de Francesc Aguilera, el qual va dir «que dit Francesch Aguilera junt ab sa família ab temps fou casat ab Maria Aguilera [...] estava ab molta misèria y treballs per sustentar la casa [...] a ohit dir públicament que los jurats del terme de Òdena aceptaven a la porta de la Iglésia per socórrer la necessitat de la casa [...] y donar los diners a un de la casa de dit Francesc Aguilera ab tres differentes vegades [...]». El document forma part d'un plet de principis del segle XVIII conservat a l'APAC.

17. Per exemple, l'any 1784, «Pablo Solà de la Roca de la Guardia y Josep Vila i Riba de Odena, otorgan poder a Antoni Aguilera de Oranies al presente en la Havana de la América residente, para exigir y cobrar de Joan Moragues la parte de las ganancias que han resultado de las 280 ll. capital que cada uno de nosotros teníamos a ganancia y a perdida con el mismo Moragues y Juan Escardó, cubero [...]» ACAN, secció Protocols, sèrie Igualada, núm. 383, p. 160.

18. Morí accidentalment emportat per un aiguat quan passava amb el cavall la riera d'Òdena.

tornar, però sense diners i malaltís. Cal indicar que, per primera vegada en la història del mas, hi hagué una pubilla.

EDAT DE CASAMENT

Quina era l'edat de casament dels hereus? Aquesta és una qüestió a vegades impossible d'esbrinar. Tot i això, els capítols matrimonials ens proporcionen una informació interessant. Especifiquen que l'edat dels contraents estava compresa entre els 14 i els 25 anys, si eren menors d'edat. Amb les dates dels capítols matrimonials podem fer algunes suposicions.

Quadre 4. Anys transcorreguts entre la firma dels capítols matrimonials dels hereus del mas Rossinyol de Moragues

Any de la firma	Temps transcorregut
prox. 1470	
	+ 34
aprox. 1504	
	+ 18
aprox. 1522	
	+ 28
1532	
	+ 30
1562	
	+ 23
1585	
	+ 32
1594	
	+ 18
1612	
	l'hereu entrà al món religiós
1619	
	+ 42
1661	
	+ 31
1692	
	+ 35
1727	
	+ 35
1762	
	+ 29
1791	
	+ 31
1822	
	+ 36
1827	
	+ 17
1844	
	+ 19
1863	
	+ 55
1918	

Les dates oscil·len entre els 17 anys com a mínim i els 55 anys com a màxim. Si dividim la diferència en anys des del 1470 al 1918 pel nombre d'hereus, que són disset, obtindrem una mitjana de 26,3 anys —no hem tingut en compte l'hereu que entrà en el món religiós—. Les dates de 17 i 19 anys corresponen a les dues pubilles de la casa i, per tant, la distància és bastant curta. Els 18 anys de Magí responen a la manca del cap de família i de germans.

Quadre 5. Anys transcorreguts entre la firma dels capítols matrimonials dels hereus del mas Aguilera de la Costa

Any de la firma	Temps transcorregut
1511	+ 31
1542	+ 22
1564	+ 27
1591	+ 22
1613	+ 56
1669	+ 33
1702	+ 36
1738	+ 35
1773	+ 43
1816	+ 36
1852	+ 25
1877	+ 35

En aquest cas, les dates oscil·len entre els 22 anys com a mínim i els 56 anys com a màxim. Si dividim la diferència en anys des del 1511 al 1912 pel nombre d'hereus, que són 12, obtindrem una mitjana de 33,4 anys.

És obvi que aquestes dates s'han de corregir, perquè algunes vegades l'hereu no era el primogènit, en haver mort aquest o en haver-hi noies abans d'ell, i, per tant, es reduïen els anys transcorreguts entre hereu i hereu.

Disposem de les dates de naixement següents, algunes obtingudes per aproximació a partir dels capítols matrimonials.

Quadre 6. Edat de casament dels hereus del mas Rossinyol de Moragues

Nom i cognom	Any de naixement	Any dels capítols matrimonials	Edat dels hereus
Jaume Aguilera	aprox. 1507	1532	25
Miquel Aguilera	1540	1562	22
Valentí Aguilera	1566	1585	19
Jaume Aguilera	1569	aprox. 1594	25
Magí Aguilera	1595	1612	17
Macià Aguilera	1600	1619	19
Joan Aguilera	1697	1727	30
Josep Aguilera	1729	1762	33
Felip Aguilera	1765	1791	26
Macià Aguilera	1792	1822	30
Josep Aguilera	1794	1827	33
Josefa Aguilera	1828	1844	16
Josefa Gibert	1845	1863	18
Miquel Gibert	1865	solter	
Joan Vives	1868	1918	50
Maria Vives	1866	1889	22
Josep M. Bohigas	1897	1920	23
Mitjana			25,5

Les edats dels hereus canvien força respecte del quadre anterior, i es confirma la tendència a la reducció de l'edat dels hereus quan entren al matrimoni. Els hereus del segle XVI es casaven joves, entre els 19 i els 23 anys. Les circumstàncies eren la mort prematura dels seus progenitors i, per consegüent, la manca de direcció al mas durant la minoria d'edat dels pubills. A partir dels segles XVII i XVIII, els matrimonis dels hereus s'espaiaren per tenir temps de col·locar els nombrosos fills i filles que hi havia a cada generació, menys ens els casos de Magí i Macià. Casar l'hereu jove representava aproximar les generacions i multiplicar el nombre de dots. Casar-lo gran retardava l'arribada de la nova generació i significava temps per refer-se de la sortida monetària que representaven els dots i les llegendes dels cabalers i les cabaleres. Cal tenir en compte que no disposem de les dates de naixement dels hereus Macià i Josep, corresponents a l'última etapa del segle XVII.

Quadre 7. Edat de casament dels hereus del mas Aguilera de la Costa

Nom i cognom	Any de naixement	Any dels capítols matrimonials	Edat dels hereus
Bartomeu Aguilera	1493	1511	18
Pere Aguilera	1522	1542	20
Pere Aguilera	1543	1564	22
Pere Aguilera	1567	1591	24
Pere Aguilera	1594	1613	19
Francesc Aguilera	1633	1669	36
Josep Aguilera	1671	1702	31
Josep Aguilera	1703	1738	35
Jaume Aguilera	1739	1773	34
Silvestre Aguilera	1778	1816	38
Francesc Aguilera	1833	1852	19
Josep Aguilera	1853	1877	24
Antònia Aguilera	1879	1912	30
Mitjana			26,9

Les tres etapes que diferenciàvem en els capítols matrimonials es tornen a reproduir en l'edat de casament. El primer grup estava format pels hereus nascuts durant l'últim període del segle XV i al llarg del segle XVI, i la mitjana d'edat era de 20,6 anys. Aquest període de solidesa econòmica del mas i de posició benestant dins de la societat odenenca, queda ben reflectit en la manca d'espaiament en els matrimonis dels hereus.

El segon grup estava format pels hereus nascuts durant els segles XVII i XVIII i la mitjana d'edat era de 34,8 anys. Els enllaços tardans dels hereus representaven la necessitat del mas de reequilibrar la distància entre les generacions per tal de tenir temps de col·locar els nombrosos fills i filles, i la dificultat de la casa per trobar una muller per a l'hereu, i eren la solució per tenir menys descendència o retardar l'arribada de la nova generació. El retard en l'edat de l'home a l'hora d'accedir al primer matrimoni conforme avancem en l'edat moderna, obeeix també a una dinàmica demogràfica general.¹⁹

Per acabar, el tercer grup estava format pels hereus nascuts al segle XIX i la mitjana d'edat era de 24,3 anys. Es casaven, doncs, a una edat prou jove, resultat, en primer lloc, de l'existència d'un sol fill —el cas de Francesc—, en segon lloc, dels negocis del pare fora de Catalunya i de la

19. GUAL VILÀ, Valentí: *La família moderna*.

necessitat de deixar les qüestions ben lligades —és el cas de Josep—, i, en tercer lloc, de la mort inesperada del futur hereu Eliseu —és el cas d'Antònia—.

A continuació hi ha relacionem tots els fills i totes les filles dels dos masos i dels germanastres haguts en els casaments de les vídues.

Quadre 8. Fills i filles del mas Rossinyol de Moragues

Noms del pare i de la mare	Nom dels fills	Nom de les filles
Jaume i Margarida	Francesc Felip Joan Ferrer	
Francesc i Francina M.	Pere Jaume Joanot Francesc	Violant Margarida Joana
Pere i Eulàlia B.	Joan	
Jaume i Esperança L.	Miquel Jaume Gaspar Francesc	Joana Jerònima Caterina Elisabet
Miquel i Joana R. i Pere Bernadí	Valentí Montserrat Jaume Joan	Anna
Jaume i Margarida V.	Jaume Magí	
Magí i Anna R.	Josep	Anna Jerònima
Macià i Agnès P.	Macià Josep Isidre Jaume Francesc Fèlix	Magdalena Maria Eulàlia Teresa Francesca Anna Maria
Macià i Madrona C.	Josep Isidre Joan Macià	

Quadre 8 (cont.). Fills i filles del mas Rossinyol de Moragues

Noms del pare i de la mare	Nom dels fills	Nom de les filles
Josep i Maria R.	Macià Joan	Margarida Maria Rosa Madrona Maria Paula Francesca Mariàngela Maria
i Mariàngela R.	Jaume Domingo Josep	
Joan i Mariàngela R.	Josep Felip Macià Miquel Isidre	Maria Paula Maria Maria Rosa Teresa
Josep i Maria C.	Macià Ramon Felip Macià Josep Josep Joan	Llúcia Maria Francesca
Felip i Rosa S.	Macià Josep Joan Anton	Francesca Josefa Maria Teresa
Josep i Josefa		Josefa Ramona
Miquel i Josefa		Josefa
Fermí i Josefa	Miquel Joan	Maria Àngela Assumpció Josefa

Quadre 9. Fills i filles del mas Aguilera de la Costa

Noms del pare i de la mare	Nom dels fills	Nom de les filles
Berenguer i Maria	Antoni	
Antoni i ?	Ferrer Jaume Gabriel Valentí	
Ferrer i Violant i Elionor	Joan Pere Jaume Bernat	
Joan i Francina	Pere Joan Antoni Gabriel Francesc	
Pere i Margarida i Beneta	Bartomeu Francesc Pere Gabriel Joan Antoni	Salvadora Càndia Margarida Elionor Margarida
Bartomeu i Joana i Joana	Pere Antoni Joan Onofre Jaume Bartomeu	Caterina Joana Margarida Joana
Pere i Francina	Pere Salvador Bartomeu	Caterina Maria Magdalena Maria Anna Eulàlia Elisabet
Pere i Caterina i Joan Riba i Caterina	Pere Miquel Francesc Gaspar Toni	Valentina Caterina Joana

Quadre 9 (cont.). Fills i filles del mas Aguilera de la Costa

Noms del pare i de la mare	Nom dels fills	Nom de les filles
Pere i Caterina	Pere Jaume Francesc Joan Magí	Eulàlia Joana Jerònima Escolàstica Caterina
Pere i Eulàlia (2a muller) Eulàlia (4a muller)	Francesc Macià Bartomeu Pere Joan Josep	Marianna Eulàlia Àngela Paula Caterina
Francesc i Maria	Josep Jaume Joan Macià Jaume Francesc	Maria Anna Marianna
Josep i Maria	Josep	Maria Paula Maria Caterina
Josep i Narcisa	Jaume Josep Silvestre Joan Pere Màrtir	Margarida Francesca Rosa Maria Anna
Jaume i Francesca	Josep Silvestre Pere Pere Màrtir Bonaventura Francesc Joan	Rosa Maria Cecília Narcisa Josefa Francesca
Silvestre i Maria i Josep Mercader (1r marit) i Maria	Francesc Magí	Antònia
Francesc i Antònia	Josep, major Joan Josep, menor	
Josep i Tecla	Eliseu	Antònia Dolors Margarida

Quadre 9 (cont.). Fills i filles del mas Aguilera de la Costa

Noms del pare i de la mare	Nom dels fills	Nom de les filles
Antònia i Marcel·lí	Guillem Jaume	Pilar
Pilar i Antoni	Josep M. Guillem Jaume	Rosa M. Pilar Gemma

Les famílies de mas sempre mostraven la seva preocupació per assegurar la descendència. L'alta mortalitat, les epidèmies i les idees religioses feien que les joves parelles tinguessin molts fills. La mort era un element més de la vida quotidiana. En el nostre cas, les dues unitats presenten un clar predomini de la família nombrosa fins a mitjan segle XIX. Només en aquells casos en què l'hereu morí jove, la tendència no es mantingué. La vídua, en els seus matrimonis, seguia la tònica de tenir un nombre força elevat de fills.

El fet de tenir criatures significava un risc per a la futura mare. El part podia acabar amb la vida d'ella i de la nova criatura. Per això, les ordinacions de la universitat odenenca recollien l'obligació dels membres del clergat de la parròquia, d'assistir a l'hora que fos a casa de la víctima desafortunada.

LES CABALERES

En una societat com la catalana, on l'existència d'un hereu preservava la integritat del patrimoni, sia mitjançant els testaments, sia mitjançant els capítols matrimonials, els segons fills s'havien de conformar amb els dots i les lligítimes. Per a qualsevol mas, col·locar els fills i les filles de la casa era una forta sagnia econòmica. Era impossible dotar-los tots amb la mateixa quantitat que havia ingressat l'hereu en el seu casament.

En casar-se, les cabaleres i els cabalers no solien mantenir el mateix estatus econòmic de la casa. La majoria de les vegades les noies aportaven dots inferiors al rebut pel seu germà hereu i, per tant, eren col·locades en patrimonis amb menys possibilitats econòmiques. Tot i així, es casaren amb pagesos de mas. Per ajudar a millorar el dot, o per fer més suportable la càrrega de dotar totes les filles, hi havia l'ajuda dels concos i les causes pies per a donzelles per maridar que algun membre de la família havia

creat. El dot era, per tant, integrat majoritàriament per la part que corresponia a les llegendes paternes i maternes, i per la part d'escreix.²⁰

En el següent quadre fem constar els dots pagats a les filles, l'evolució dels quals pot ser un bon indicador de la trajectòria econòmica del patrimoni del mas Rossinyol de Moragues i del mas Aguilera de la Costa.

Quadre 10. Dots aportats per les cabaleres del mas Rossinyol de Moragues i origen dels marits²¹

Pare i cabaleres	Gendres	Població	Cabalera	Any	Dot
Francesc i Francina M.	Guillem Bosc	Òdena	Violant	1518	25 lliures
	Bartomeu Solà	Sant Martí de Sesequeioles	Violant	1522	20 lliures
	Pere Orpinell	Vilademàger	Margarida	aprx. 1524	25 lliures
	Marc Torelló	Òdena	Joana	1529	25 lliures
Jaume i Esperança L.	Jaume Solà	Sant Martí de Sesequeioles	Joana	1553	70 lliures
	Pere Solà	els Prats de Rei	Jerònima	1561	80 lliures
	Salvador Aguilera	Òdena	Caterina	1570	90 lliures
	Pere Joan Mateu	Torà	Caterina	1587	100 lliures
Macià i Agnès P.	Antoni Roca	Òdena	Maria	1639	450 lliures
	Gaspar Mussons	Òdena	Eulàlia	1656	300 lliures
	Francesc Gavarró	Òdena	Teresa	1660	300 lliures
	Jaume Orpí, major	Santa Maria de Lavit	Eulàlia	1665	350 lliures
	Jaume Orpí, menor	Santa Maria de Lavit	Francesca	1665	300 lliures
	Pere Joan Vilarrúbia	Vilanova del Camí	Anna Maria	1673	300 lliures
Josep i Maria R.	Isidre Vives	Rubió	Mariàngela	1730	375 lliures
	Feles Martí	Piera	Margarida	?	300 lliures
	Josep Ambròs	Porquerisses	Rosa	1731	300 lliures
	Pere Enrich	Òdena	Francesca	1735	350 lliures

20. L'escreix era l'aportació del marit a la muller per raó de matrimoni, i oscil·lava entre la meitat i un terç del dot. L'escreix era concebut pels juristes com un premi a la virginitat. Per això no es pactava per a les vídues.

21. No hi hem sumat l'import de l'escreix.

Quadre 10 (cont.). Dots aportats per les cabaleres del mas Rossinyol de Moragues i origen dels marits

Pare - cabaleres	Gendres	Població	Cabalera	Any	Dot
Joan i Mariàngela R.	Josep Ventallols	Òdena	Paula	1753	250 lliures
	Francesc Riba	Font-rubí	Maria	1764	300 lliures
	Anton Sitges	Bruc	Teresa	1766	250 lliures
Josep i Maria C.	Ramon Domènec	Jorba	Llúcia	1787	575 lliures
	Anton Solà	La Pobla de Claramunt	Francesca	1794	500 lliures
Felip i Rosa S.	Josep Claramunt	Vilanova del Camí	Francesca	1823	900 lliures
	Josep Enrich	Òdena	Teresa	1835	1.250 lliures
Josep i Josefa F.	Josep Puiggròs	Òdena	Ramona	1857	1.500 lliures
Fermí i Josefa G.	Josep M. Bohigas	Artés	Maria	1889	7.500 ptes.

Al llarg dels tres segles, la folgada economia del mas es traduí en els casaments de totes les filles amb hereus de masos. No hi hagué cap filla que tingués un matrimoni amb un artesà o un menestral de la vila propera d'Igualada, ni cap filla que es casés amb un rabassaire. Així, el dot de la cabalera, que de fet era la seva llegítima, a vegades millorada, quedava incorporat i retingut a l'heretat pagesa del seu marit, el qual el gestionava durant tota l'etapa de convivència matrimonial. Recordem que el dot reforçava l'economia de la família en la qual la noia s'integrava. També tenia la funció d'assegurança contra el risc de fracàs en la nova llar i enfront de les dificultats de la vellesa i la viduïtat.

Si observem l'evolució de l'import dels dots al llarg dels diferents segles, veurem que hi hagué una alça gradual (segle XVI: de 25 a 100 lliures; segle XVII: de 100 a 450 lliures; al final del segle XVIII s'arribà a les 575 lliures). Amb Felip, al principi del segle XIX, s'abonà un dels dots més alts de la casa: 1.250 lliures. Ja a la meitat i a finals del segle XIX, s'arribaren a pagar dots de 1.500 lliures i de 7.500 pessetes.

En tot el període estudiat, només hem documentat tres cabaleres que reberen ajuda de causes pies. Les causes pies tenien com a finalitat

incrementar el dot pagat a les filles de l'hereu i estalviar diners al patrimoni familiar. Violant Aguilera, l'any 1518, rebé ajuda de la causa pia de Bartomeu Pedriça, per un import de 5 lliures, i de la causa pia d'Elies i Sabater, per un import de 2 lliures i 10 sous. L'any 1524, Margarida Aguilera va rebre 6 lliures de la causa pia de Margarida Vidal, i, per acabar, l'any 1542, Marc Torelló, casat amb Joana Aguilera, demanà al seu cunyat, Francesc Aguilera, prevere, participar de la causa pia de Borrull.

Altres vegades, realitzaven el complement del dot els concos. Així, Francesc Aguilera, prevere, juntament amb Jaume Aguilera, per tal de millorar el dot de Joana Orpinell, neboda seva, aportaren al seu matrimoni 30 lliures. En el seu testament de l'any 1703, Josep Aguilera deixà a les seves nebodes 275 lliures per col·locar-les en matrimoni. L'any 1787, Llúcia Aguilera rebé 75 lliures del seu oncle, el canonge de la catedral de Vic, Miquel Vidal. Altres vegades eren els avis o els hereus del mas els que milloraven el dot de la cabalera. Per exemple, l'any 1522, Francesc Aguilera aportà 20 lliures per millorar el dot de la seva néta Càndia Bosch, i l'any 1639, Gaspar Aguilera, del mas de les Rovires, atorgà a la seva néta Maria Aguilera, 100 lliures per millorar el dot que havia d'aportar al seu matrimoni amb Antoni Roca, del mas de la Pedrissa.

El dot, però, també retornava al mas quan es produïa la defunció de la cabalera sense descendència —Francesca Aguilera, l'any 1803—, o bé quan moria el marit de la cabalera, també sense descendència —Joana Aguilera, l'any 1856—. També cal destacar el nombre de cabaleres que no van arribar al matrimoni. El fet de quedar-se a la casa paterna era un estalvi de dot i una ajuda per a la dona de l'hereu en l'administració de la casa.

Els hereus decidien quina quantitat donaven a les seves filles o germanes; en aquest últim cas, sempre que el pare no ho hagués disposat en el seu testament o en els capítols matrimonials del germà, l'hereu. Aquesta quantitat depenia de la situació econòmica del mas en aquells moments i del nombre de germans i germanes. Per exemple, destaquem el cas d'Elionor, que va ser l'única que va portar masos al seu matrimoni, ja que l'any 1531 va rebre del seu oncle Antoni Vidal la cessió de l'usdefruit dels masos Sabata, Torramiga i Martines; els casos de Mariàngela (1656) i Mariàngela (1712), que, davant les dificultats econòmiques del mas, van aportar cadascuna una peça de terra de quatre jornals de mula per ajudar el dot monetari, i els casos de les filles de Jaume Aguilera a finals del segle XVIII, que van rebre una peça de terra per aixecar un edifici i complementar també d'aquesta manera el seu pobre dot monetari.

Quadre 11. Dots aportats per les cabaleres del mas Aguilera de la Costa i origen dels marits

Pare i cabaleres	Gendres	Població	Cabalera	Any	Dot
Pere i Margarida (1a muller)	Pere Vilades	Òdena (mas Vilades)	Salvadora	1508	?
	Joan Torredenuça Pere Vidal	Rubió (mas Torredenuça) La Torre de Claramunt	Margarida	1520	20 lliures
Beneta (2a muller)	Vicenç Morera	Guardiola (mas Joan)	Càndia Elionor	1522 1531	22 lliures 30 lliures i béns immobles
	Joan Gavanell	Périgord (França)	Margarida	1554	?
Bartomeu i Joana (1a muller)	Pere Bertran	Montbui (mas Musset)	Joana	1534	25 lliures
	Antoni Mata	Igualada	Caterina	1538	?
	Joan Febrer	Piera	Margarida	1540	35 lliures
	Antoni Puigdengoles	(mas Conques)	Caterina	1548	?
	Joan Cosololl	Igualada	Joana	1549	45 lliures
Pere i Francina	Francesc Aguilera	Òdena (mas Rossinyol de Moragues)	Elisabet	1570	90 lliures
	Francesc Duran Pere Cadavall	Igualada Piera (mas Pujol)	Magdalena	1579	75 lliures
	Francesc Torrents	Igualada	Eulàlia	1590	70 lliures
	Magí Figuera	Montbui	Caterina	1596	70 lliures
	Pere i Caterina	Pere Riba	Òdena (mas Cogulló)	Marianna Valentina	1600 1570
Pere i Caterina	Joan Enric	Jorba (mas Puig)	Joana	1626	150 lliures
			Caterina ²²	1629	150 lliures
			Esperança	1626	150 lliures

Quadre 11 (cont.). Dots aportats per les cabaleres del mas Aguilera de la Costa i origen dels marits

Pare i cabaleres	Gendres	Població	Cabalera	Any	Dot
Pere i Eulàlia (2a muller)	Joan Artigues	Montastruc (França)	Mariàngela	1656	70 lliures, 1 peça de 4 jornals i habitació al mas per 5 anys
i Eulàlia (4a muller)	Francesc Prat	Castellfollit del Boix	Eulàlia	1669	200 lliures
	Antoni Bojons	Maçana	Caterina	1672	200 lliures
	Joan Pau Prat	Pierola	Paula	1673	200 lliures
Francesc i Maria	Jaume Vila Andreu Carner	Òdena Òdena (mas Llobetes)	Maria Rosa Mariàngela	1710 1712	100 lliures i 1 peça de 4 jornals (40 lliures)
Josep i Narcisa	Ramon Gavarró	la Pobla de Claramunt	Rosa	1777	?
Jaume i Francesca ²³	Pere Altimira	la Pobla de Claramunt	Rosa	1799	111 lliures
	Ramon Vallès	Santa Maria de Foix	Josefa	1804	111 lliures
	Pau Argelich	Orpí (hab. Òdena)	Francesca	1808	111 lliures
	Pere Susana	Òdena	Cecília	1809	111 lliures
Josep i Tecla	Jaume Font	la Torre de Claramunt	Dolors	1905	1.000 ptes

22. Consta en el testament del seu pare, però no es va arribar a casar. Morí al mas Aguilera l'any 1631.

23. Totes les filles de Jaume van rebre una peça de terra, situada al raval de l'Aguilera, per poder bastir un edifici. Aquest terreny, inclòs dins del dot, estava avaluat en 36 lliures. La llegítima va ser de 50 lliures, i les avaries, de 25 lliures.

Al llarg dels tres segles, l'evolució econòmica del mas es pot distingir clarament. Al principi del segle XVI, la folgada economia del mas es traduí en els casaments de les filles amb hereus de masos —Pere Vilades, Joan Torredenuça, Pere Vidal, Pere Bertran—. Després d'un parèntesi en què els hereus van decidir casar les filles amb artesans de la vila d'Igualada, es tornà a repetir la primera situació al final del segle XVI i principi del segle XVII amb els casos d'Elisabet, Valentina, Marianna i Joana —Francesc Aguilera, Pere Riba, Magí Figueres i Joan Enric—.

A partir de la segona meitat del segle XVII, totes les filles es van casar amb rabassaires, els quals tenien així l'oportunitat de treballar i obtenir boïgues i rabasses mortes del mas Aguilera. En aquests últims casos, el dot de la cabalera, que de fet era la seva llegítima, a vegades millorada, s'unia a la llegítima del noi per formar la base d'una nova família.

En tot aquest període estudiat, només hem documentat dues cabaleres que van rebre ajuda de causes pies per maridar: Margarida l'any 1540 i Eulàlia l'any 1669.

El dot també retornava al mas quan es produïa la defunció de la cabalera sense descendència —Elisabet Aguilera l'any 1573, Marianna Aguilera, que morí l'any 1609, fet que donà lloc a un litigi judicial, igual que en el cas de Caterina Aguilera l'any 1616, i Joana Aguilera, que morí l'any 1634— o quan moria el marit de la cabalera, també sense descendència. Però no tot eren sortides de dots. També cal destacar el nombre de cabaleres que no van arribar al matrimoni.

Quadre 12. Diferència entre les entrades i les sortides per generacions, en lliures, de les cabaleres del mas Aguilera de la Costa

Hereu i jove	Dot de la jove	Dot de les cabaleres	Diferència
Bartomeu Aguilera i Joana Martí	60	105	-45
Joana Orpinell		?	?
Pere Aguilera i Francina Santomàs	36	375	-339
Pere Aguilera i Caterina Servinyà	80	60	+20
Pere Aguilera i Caterina Mallafré	200	450	-250
Magdalena Ventallols	135		-250
Pere Aguilera i Esperança Canyelles	240		
Eulàlia Bonastra	200	70	+130
Jerònima Atzet	200		
Eulàlia Ginesta	100	600	-500
Francesc Aguilera i Maria Ventallols	150	240	-90
Josep Aguilera i Narcisa Garrich	?	?	?
Jaume Aguilera i Francesca Garrich	?	444	?
Josep Aguilera i Tecla Martí	700 i 267 ptes.	1.000	?

Malauradament, tenim mancances d'informació per poder deduir la diferència entre les entrades i les sortides. Tot i així, fent un cop d'ull, el resultat és negatiu en totes les generacions, menys en el cas de Pere Aguilera i Caterina Servinyà.

ELS CABALERS

Si els pares morien abans que es produïssin els contractes matrimonials dels cabalers, és molt difícil saber la quantitat que els corresponia de llegítima paterna i materna. Això és el que va passar en el cas dels fills de Francesc Aguilera i Bonastra (mas Aguilera de la Costa). La llegítima és la quota de l'herència que se sostreu de la lliure disposició dels testadors. L'any 1343 es va fixar legalment en una quarta part de l'herència, i les Corts de Montsó de 1585 ho van ratificar.

Quadre 13. Llegítima dels cabalers del mas Rossinyol de Moragues

Pares	Cabalers	Any	Llegítima
Macià i Madrona	Macià	1701	400 lliures
Josep i Mariàngela	Jaume	1738	50 lliures
	Domingo	1738	50 lliures
Joan i Mariàngela	Felip	1747	50 lliures
	Macià	1747	50 lliures
Josep i Maria	Macià	1793	75 lliures
	Josep	1793	75 lliures
	Joan	1793	75 lliures
Felip i Rosa	Anton	1824	603 lliures
	Joan (germà de Felip)	1824	100 lliures
	Josep	1827	3 lliures i béns immobles

El patrimoni familiar era el generador de les llegítimes. El pare fixava la quantitat de la llegítima de cada fill atenent la consistència del patrimoni familiar i la qualitat del casament de cadascun. L'import era inferior si el fill no es casava o si entrava en el món eclesiàstic. Els nois, però, tenien la possibilitat de cabalejar, és a dir, de fer cabals a la casa de l'hereu, que després podrien aportar com a dot al seu matrimoni.

Quadre 14. Llegítima dels cabalers del mas Aguilera de la Costa

Pares	Cabalers	Any	Llegítima
Ferrer i Elionor	Jaume Aguilera	1482	béns immobles
	Bernat Aguilera	1482	béns immobles
Joan i Francina	Antoni Aguilera	1505	25 lliures
	Gabriel Aguilera	1511	40 lliures
	Joan Aguilera	1513	60 lliures
Pere i Margarida	Antoni Aguilera	1534	?
Pere i Beneta	Pere Aguilera	1531	béns immobles
	Gabriel Aguilera	1549	4 ducats
	Joan Aguilera	1549	4 ducats
Bartomeu i Joana	Bartomeu Aguilera	1556	3 lliures
	Joan Aguilera	1562	?
	Antoni Aguilera	1563	50 lliures
	Jaume Aguilera	1565	?
Pere- Francina	Salvador Aguilera	1570	30 lliures
	Bartomeu Aguilera	1589	20 lliures
Pere i Caterina	Jaume Aguilera	1628	50 lliures
	Magí Aguilera	1628	5 lliures
Pere i Eulàlia (4a muller)	Josep Aguilera	1658	86 lliures i 10 sous
	Pere Joan Aguilera	1658	50 lliures

Malauradament, disposem de pocs capítols matrimonials de cabalers del mas Rossinyol de Moragues.

Quadre 15. Dots aportats per les mullers dels cabalers del mas Rossinyol de Moragues

Pares cabalers	Joves	Població	Cabaler	Any	Dot
Jaume i Margarida	Magdalena Codinach	Castellolí	Felip	1519	24 lliures i una habitació durant 5 anys
Jaume i Esperança L.	Elisabet Aguilera	Òdena	Francesc	1570	90 lliures
	Joana Soler	Òdena	Francesc	1575	90 lliures
Macià i Agnès P.	Dorotea?	?	Isidre	?	?
Josep i Mariàngela R.	Jerònima Foresté	?	Jaume	?	?
Joan i Mariàngela R.	Teresa Lluçà	la Torre de Claramunt	Felip	1778	?
Felip i Rosa S.	Maria Sala	Sandomí	Anton	1824	béns immobles
	Josefa Francolí	Castellolí	Josep	1827	700 lliures

Els cabalers podien marxar de la casa amb la petita llegítima o podien continuar instal·lats a la casa de l'hereu, però sempre en una posició de subordinació respecte d'aquest, treballant les terres, iniciant l'aprenentatge d'un ofici o estudiant, si la casa ho permetia. El pare dels cabalers ho tenia en compte en les seves últimes disposicions testamèntriques. Per això era habitual que aparegués en els testaments l'obligació de «mantenir als seus germans [...] en tots aliments en la humana necessaris de menjar, beurer, calsar y vestir sans, y malalts, pagant metges y medecinas, treballant estos a utilitat y profit de ma casa [...]».

Quadre 16. Dots aportats per les mullers dels cabalers del mas Aguilera de la Costa

Pares dels cabalers	Joves	Població	Cabaler	Any	Dot
Joan i Francina	Margarida Sanahuja	Santa Margarida de Montbui	Antoni Aguilera	1505	béns immobles
	Joana Rajadell	Igualada	Gabriel Aguilera	1511	béns immo- bles i 17 lliures i 10 sous
	Antoni Martí	Igualada	Joan Aguilera	1513	béns immobles
Pere i Margarida	Joana Magre	Tous	Antoni Aguilera	1534	béns immobles
i Beneta	Magdalena Figuera	la Guàrdia de Montserrat	Pere Aguilera	1534	?
Bartomeu i Joana	Elisabet Pla	Igualada	Bartomeu Aguilera	1556	65 lliures
	Joana Santromà	Igualada	Joan Aguilera	1562	50 lliures
	Miquela Santromà	Miralles	Bartomeu Aguilera	1563	?
	Jerònima Parera	Castellolí	Antoni Aguilera	1563	60 lliures
	Mateua Roca	Igualada	Jaume Aguilera	1565	70 lliures
Pere i Francina	Caterina Aguilera	Òdena	Salvador Aguilera	1570	90 lliures
Pere i Eulàlia	G. Eulàlia Martí	Òdena	Pere Joan Aguilera	1677	?
	Maria Alsina	Òdena	Pere Joan Aguilera	1679	?

Quadre 16. (cont.) Dots aportats per les mullers dels cabalers del mas Aguilera de la Costa

Pares dels cabalers	Joves	Població	Cabaler	Any	Dot
Francesc i Maria	Magdalena Jover	Vilanova del Camí	Macià Aguilera	1715	béns immobles i 133 lliures i 8 sous
	Francesca Francolí	Castellolí	Joan Aguilera	1716	80 lliures
	Elisabet Mercader	Òdena	Jaume Aguilera	1718	70 lliures
Josep i Narcisca	Rosa Solà	Igualada	Silvestre Aguilera	1773	100 lliures
	Teresa Lluçà	Vilanova del Camí	Pere Aguilera	1793	?
Jaume i Francesca	[?] Freixes	Piera	Francesc Aguilera	?	?
	Caterina Ferrer	Saió	Joan Aguilera	1831	?

Si el cabaler decidia marxar del mas, l'hereu havia de liquidar-li els seus drets o la petita llegítima, a més dels cabals que hagués pogut fer al llarg dels anys. El seu destí podia ser anar als nuclis de població més propers per formar una nova unitat familiar i començar des de zero, o cercar boïgues i rabasses mortes. Si prenia la primera via, la família havia de procurar anteriorment que hagués après l'ofici i havia de mantenir-lo durant tot el període d'aprenentatge. Aquesta nova llar es formava a partir dels seus béns propis i del dot de la muller. En els seus inicis era una unitat possiblement autosuficient. En aquests nuclis, els cabalers desenvolupaven tasques artesanals —sastre, com en el cas de Jaume l'any 1585— o agràries —hortolà, com en el cas de Gaspar l'any 1570 (tots dos del mas Rossinyol de Moragues)—.

Com hem dit, altres vegades el cabaler podia decidir instal·lar-se de rabassaire en el mateix terme. En aquests casos, el mas no havia estat prou capaç o no havia estat interessat a generar els diners necessaris per millorar la col·locació d'aquests cabalers. Els seus matrimonis eren amb noies procedents de famílies rabassaires. Aquest va ser el cas de Felip Aguilera i Riera (mas Rossinyol de Moragues), que es casà el 1778, el qual, per poder tirar endavant la seva minúscula explotació, va haver d'anar a jornal a les terres del seu germà, l'hereu, i va haver de treballar rabasses mortes d'altres masos. Malgrat tot, aquest fet reforçà els lligams

i la solidaritat familiar. L'hereu, en aquest cas, va facilitar la sortida del cabaler, atès que li va arrendar, pel preu d'1 l lliures, un apartament situat dins de la seva propietat, concretament al mas Rabat. Els termes de l'arrendament eren els propis per a un rabasser: «[...] la part o apartament, és a saber que dóna y és a la part de sol i xent y mitgdia de la expresada casa [...] així mateix [...] la meitat de aquell hort, que és no molt distant de dita casa, la meitat, és a saber que dóna a la part de tremuntana».

En el cas del mas Aguilera de la Costa, els cabalers fills de Jaume van rebre, igual que les seves germanes, l'establiment de patis amb dret

Quadre 17. Oficis dels cabalers del mas Rossinyol de Moragues

Pares	Nom	Any de referència	Ofici	Població
Jaume i Margarida	Felip	1509	pagès	Castellolí
	Joan Ferrer	1519	pagès	Òdena
Francesc i Francina	Jaume	1530	pagès	Òdena
	Joanot	1525	pagès	Òdena
	Francesc	1530	prevere	Barcelona
Jaume i Esperança	Jaume	1566	prevere	Igualada
	Gaspar	1570	hortolà	Barcelona
	Francesc	1570	pagès	Òdena
Macià i Agnès	Josep	1656	pagès	Òdena
	Isidre	1656	pagès	Òdena
	Jaume	1656	pagès	Òdena
	Francesc	1656	pagès	Òdena
	Fèlix	1656	estudiant	Òdena
Macià i Madrona	Macià	1701	prevere	Òdena
	Joan	1703	pagès	Òdena
Josep i Mariàngela	Jaume	1738	pagès	Igualada
	Domingo	1738	?	Igualada
Joan i Mariàngela	Felip	1747	pagès	Òdena
	Macià	1747	pagès	Òdena
Josep i Maria	Macià	1793	pagès	Òdena
	Josep	1793	pagès	Òdena
	Joan	1793	pagès	Òdena
Felip i Rosa	Anton	1824	pagès	Sandomí
	Josep	1827	traginer	Igualada
Fermí i Josefa	Joan	1893	industrial	Igualada

a construir una casa. Només en el cas del germà de Jaume, Pere, es produí la cessió del pati. Segurament Jaume es volia assegurar el treball del cabaler a les seves terres.

També es donà la mateixa situació amb els germans que seguiren el camí d'alguna de les cabaleres. Per exemple, Isidre Aguilera anà rere els passos de la seva germana Eulàlia, casada l'any 1656 amb Gaspar Mussons, i s'instal·là en el seu mas per ajudar com a mosso, boïgaire o rabasser en les terres del seu cunyat. Aportava, així, relacions de lleialtat i responsabilitat. La mort de Gaspar i la presència de pubills a la casa el convertiren en l'oncle maternal que dirigí i ajudà en l'explotació.

El casament amb una pubilla permetia controlar la gestió i l'administració d'una nova unitat d'explotació. Quan es produïa aquest tipus de casament, el noi que entrava a la casa havia d'aportar una quantitat per col·laborar a suportar les càrregues del nou matrimoni. Aquest fet només passà dues vegades: la primera, l'any 1519 amb Felip Aguilera, i l'altra, l'any 1824 amb Anton Aguilera. Són dos casos excepcionals. Anton Aguilera va aportar una suma força considerable: 600 lliures. A l'arxiu del mas Rossinyol de Moragues es conserva el següent document:

Compta del dot que vas prometre al filllet Antoni Aguilera que són sis-centes lliures:

Teniu rebut del Macià Aguilera filllet de Felip Aguilera 200 lliures.

Teniu un porc de pes de 93 lliures y una terça de preu de 11 sous de la carniseria y lo valor és 51 lliures, 6 sous, 8 diners.

Dia 27 de janer del any 1829 dono al Anton son fill 100 lliures.

Ramon Bonet (sogre) té que referme del bestiar teniem de companyia después de pasats comtes sont 56 lliures, 7 sous, 2 diners.

Dia 25 de maig dono al Anton 60 lliures a comta del dot y mes dia 10 de agost dona lo Macià y pel Bonet 37 lliures, 10 sous.

Y es va porta[r] vi de casa y vosaltres direu lo que teniu.

Comte del Bonet sogra del Anton Aguilera y sean de pasar los comtes de tots los gastos del dot y que los vas promete del popillatge.

La majoria de germans, però, es quedaren al costat de l'hereu. Mentre estiguessin amb ell, l'hereu no havia de fer front a una despesa monetària per motius de llegítima i obtenia una mà d'obra barata i fidel. Algunes vegades, les minories d'edat feren d'aquests oncles concos o fadrins vells, els vertaders dirigents de l'explotació. Aquest va ser el cas de Josep Aguilera, al final del segle XVII. També es podia donar el cas d'on-

cles que dirigien el mas durant la minoria d'edat, però amb contractes d'arrendament, com en el cas de Jaume Aguilera l'any 1535 —després va ser l'hereu— o de Francesc Aguilera l'any 1570.

Per acabar, quedava la sortida del cabaler com a eclesiàstic. Hem trobat dos cabalers del segle XVI —Francesc i Jaume— que, després d'estudiar, van gaudir d'un benefici eclesiàstic. També hem detectat un Fèlix Aguilera, durant l'últim terç del segle XVII, que es presentava com a estudiant de seminari, i el seu germà Macià, que va ser prevere i vicari d'Òdena,²⁴ el 1701. Per a l'hereu, tenir familiars dins del món religiós sempre era beneficiós, no només per les influències, sinó per l'estalvi del dot i el retorn per la via testamentària de part dels guanys del capellà.

Desafortunadament per als cabalers, les seves dones eren de procedència social encara més inferior que en el cas de les cabaleres. Les famílies intentaven evitar la degradació social dels fadrins utilitzant diverses estratègies, com ara espaiar el casament de l'hereu per donar temps al patrimoni familiar a generar els recursos econòmics per pagar el dot o les lligítimes, incrementar la taxa de celibat per tal de retenir per al treball del mas com més germans millor o bé fomentar el casament doble dels germans amb els germans d'un altre mas veí.

CONCLUSIÓ

La família i la comunitat rural eren entitats de solidaritat, de transmissió de valors i de cohesió social. La comunitat no només organitzava la vida camperola, sinó que contribuïa a l'articulació dels seus sectors socials. La família havia d'absorbir molts dels conflictes personals que creava la vida en societat. Trobar-se ben situat dins de la comunitat rural podia permetre resoldre sense cap mena de dificultats la situació conflictiva. Això posava de manifest la divisió i la diferenciació social que existien en el si de la societat camperola. Aquesta diferenciació ja s'evidenciava entre l'hereu i els fadristerns que s'independitzaven. La política matrimonial era essencial per entendre la situació social i l'ascens social. L'enllaç de les filles amb famílies odenenques o foranes ben arrelades i del mateix estament, o enriquides gràcies a la seva activitat mercantil, feia que, juntament amb el dot aportat al matrimoni, se situessin

24. ACAN, Secció Protocols, sèrie Igualada, núm. 180. L'any 1701 Macià va rebre 400 lliures, corresponents a la seva lligítima paterna i materna.

Quadre 18. Oficis dels cabalers del mas Aguilera de la Costa

Pares	Nom	Any de referència	Ofici	Població
Antoni i ?	Gabriel	1431	pastor, traginer	Igualada
	Valentí	1451	pagès	Òdena
Ferrer i Elionor	Jaume	1482	pagès	Òdena
	Bernat	1482	pagès	Òdena
	Pere	1505	mosso	Òdena
Joan i Francina	Antoni	1505	pagès	Montbui
	Gabriel	1511	paraire	Igualada
	Joan	1513	pagès, hostaler	Igualada
Pere i Margarida	Antoni	1534	pagès	Tous
	Francesc	1522	mosso	Òdena
i Beneta	Pere	1531	pagès	Òdena
	Gabriel	1545	pastor	Òdena
	Joan	1545	mosso	Òdena
Bartomeu i Joana	Bartomeu	1556	pagès, paraire	Igualada
	Onofre	1558	fuster	Barcelona
	Joan	1562	boter	Igualada
	Antoni	1563	pagès, paraire	Igualada
	Jaume	1565	paraire	Igualada
Pere i Francina	Salvador	1570	pagès	Òdena
	Bartomeu	1589	mosso	Òdena
Pere i Caterina	Jaume	1628	mosso	Òdena
	Magí	1628	mosso	Òdena
Pere i Eulàlia	Josep	1658	mosso	Castellolí
	Pere Joan	1677	mosso	Òdena
Francesc i Maria	Macià	1715	pagès	Vilanova del Camí
	Joan	1716	rabassaire	Òdena
	Jaume	1718	rabassaire	Òdena
Josep i Narcisa	Silvestre	1773	pagès	Igualada
	Pere	1793	rabassaire	Òdena
	Bonaventura	1800	rabassaire	Òdena
Jaume i Francesca	Francesc	1823	rabassaire	Piera
	Joan	1831	rabassaire	Òdena
Francesc i Antònia	Josep, menor	1877	pagès	Logronyo

en un lloc destacat dins de l'escala social. Però això no passava en la majoria dels casos dels cabalers, els quals partien de zero i amb una llegitima irrisòria difícilment arribaven a un estatus social similar al del seu germà o les seves germanes.

Les famílies emparentades i aliades també tenien un paper fonamental en períodes de dificultats econòmiques, familiars i personals, com podien ser les etapes de minoria d'edat. Les marmessories i les tutories eren confiades a familiars i amics. El suport econòmic s'expressava en forma de préstecs i avals. Cap família de l'Antic Règim podia sobreviure a les contingències naturals sense aquesta xarxa d'ajuts i solidaritats.

Al món rural, el predomini de la família extensa o troncal es podia constatar en el gran nombre d'unitats familiars que acollien nebots, orfes i altres parents. El mas necessitava mà d'obra barata per cultivar la multitud de jornals de terra de què disposava. Un nombre elevat de familiars permetia dur a terme aquesta tasca. Evitar o obstaculitzar la partida dels nois del mas permetia que l'hereu acumulés mà d'obra fidel i responsable. Això ajudava a augmentar i millorar la rendibilitat de la propietat. En canvi, el mas no posava cap mena d'impediment a la partida de les noies. Si marxaven joves, millor. Si el seu futur marit era un pagès hisendat, l'economia del mas se'n podia ressentir, però, a canvi, es reforçava i es consolidava la xarxa de solidaritats. Tota aquesta parentela reconeixia la figura de l'hereu com a principal garantia de la seva prosperitat i seguretat. L'hereu exercia l'autoritat sobre els components de la casa i administrava el patrimoni familiar, a més de concertar les condicions dels casaments.

S'ha de destacar la tendència a l'endogàmia i l'alt grau de consanguinitat dels membres dels dos masos: el mas Rossinyol de Moragues als segles XVI i XIX, i el mas Aguilera de la Costa durant els segles XVII i XVIII. El mas Rossinyol de Moragues portà a terme entre els segles XVII i XVIII matrimonis amb grups benestants d'altres municipis. Això els va permetre establir una xarxa de relacions socials força àmplia i sòlida. Altres elements característics que cal destacar són el baix nivell de celibat existent entre els membres del mas i els segons matrimonis en cas de viduïtat, tant dels homes com de les dones.

I cal recordar que al llarg dels segles la mortalitat fou força elevada. Tanmateix, la natalitat també ho era, i per això el nombre de criatures que hi havia a cada generació era elevat. El fill primogènit resultant d'aquesta natalitat elevada rebia la pràctica totalitat de l'herència. Aquest fet abocava la resta de fadrins a buscar una sortida a les viles properes com a artesans, a quedar-se a la comunitat rural com a rabassaire o a treballar al mas per ajudar l'hereu i, en aquest cas, convertir-se en l'oncle conco.